

Eläkkeisiin uudistuksia vuonna 2005

Teksti: **Lea Ala-Mononen**, Tela Eläketiedotus

■ *Työmarkkinajärjestöjen tekemä eläkesopimus oli eduskunnan käsittelyssä aivan viime istuntokauden lopussa ja uudistukset astuvat voimaan pääosin vuoden 2005 alusta. Eläkeuudistuksen tavoitteena on yksinkertaistaa eläkkeen laskentaa, varautua elinajan pitenemiseen, nostaa keskimääräistä eläköitymisikää, vahvistaa työeläkejärjestelmän kestävyttä, parantaa palkattomien jaksojen eläketurvaa yhteensovittamalla työ- ja perhe-elämää.*

Vanhuuseläkkeelle joustavasti

Vanhuuseläkeiästä tulee joustava. Eläkkeelle voi jäädä 63–68-vuotiaana. Tällöin eläke lasketaan siihen mennessä ansaituista vuosipalkoista.

Vanhuuseläkkeelle voi jäädä jo 62-vuotiaana, mutta silloin eläkkeeseen tulee varhennusvähennys, joka on 0,6 prosenttia kuukautta kohti eli 7,2 prosenttia koko vuodelta.

Vuonna 1944 tai aikaisemmin syntyneet säilyttävät nykyisen 60 vuoden iän varhennettuun vanhuuseläkkeeseen.

Jos työssä jatkaa vielä 68 ikävuoden jälkeen, eläkettä ei enää kartu, mutta eläkkeeseen tulee lykkäyskorotus, joka on 4,8 prosenttia lykättyä vuotta kohti.

Eläkkeen karttuminen

Eläkettä karttuu jo 18 ikävuodesta lähtien, kun nykyinen ikäraja on 23 vuotta. Muutos koskee vuonna 1982 ja myöhemmin syntyneitä. Eläkettä voi siis tulevaisuudessa ansaita vaikka 50 vuotta.

Karttumaprosentti on ikäperusteinen: 18–52-vuotiaana eläkettä karttuu perusprosentin mukaisesti 1,5 prosenttia, 53–63 vuotiaana 1,9 prosenttia ja 63–68-vuotiaana 4,5 prosenttia veronalaisesta tulosta.

Palkansaajan työeläkemaksu nousee 53 ikävuodesta lähtien 27 prosenttia, mikä merkitsisi nykyisen 4,6 tel-maksun nousua 5,8 prosenttiin.

Tällä hetkellä eläkettä voi saada korkeintaan 60 prosenttia eläkkeiden perusteena olevasta palkasta. Uudistuksen myötä eläkkeiden yhteensovitus poistuu ja eläkkeen määrä voi olla yli 60 prosenttia. Yhteensovitus jää kuitenkin liikenne- ja tapaturmavakuutuskorvauksiin.

Palkattomat jaksot

Eläkettä karttuu myös palkattomalta ajalta eri päivärahakausilta eri tavoin. Äitiys-, isyys- ja vanhempainrahakausilta eläkettä karttuu koko päivärahan perusteena olevasta palkasta. Ansiosidonnaista työttömyyspäivärahaa tai vuorottelukorvausta saavalle eläkettä karttuu 75 prosentista päivärahan perusteena olevasta palkasta.

Palkattomalta lastenhoitoajalta, eli ajalta, jolta voi hakea kotihoidontukea, eläkettä karttuu kuin saisi palkkaa 500 euroa kuussa.

Myös opiskelijoille karttuu eläkettä korkeintaan viideltä vuodelta saman summan mukaan, kun opiskelu johtaa tutkinnon suorittamiseen.

Suojasäännös

Uudistuksen suojasäännös koskee niitä, jotka jäävät eläkkeelle vuoden 2011 loppuun mennessä selaisesta työsuhteesta, joka on alkanut ennen vuotta 2005. Heille eläke lasketaan sekä uudella että vanhalla tavalla.

Eläkkeet lasketaan nykyisten sääntöjen mukaan 31.12.2004 asti. Vuoden vaihteessa voimassa olevista työsuhteista lasketaan siihen mennessä karttunut eläke erikseen vuoden 2004 lopussa.

Eläkkeeseen lasketaan mukaan henkilön koko työura se tehdään vakuuttamalla vuosipalkat tai -ansiot. Siirtymäkauden jälkeen poistuu malli, jonka mukaan eläkepalkkaan lasketaan mukaan kunkin työsuhteen 10 viimeistä vuotta.

Työttömyyseläke

Vuonna 1949 syntyneillä ja sitä vanhemmilla säilyy oikeus työttömyyseläkkeeseen ja lisäpäiviin 57-vuotiaana.

Nuoremmat, 1950 ja sen jälkeen syntyneet eivät voi saada työttömyyseläkettä. Työttömyyspäivärahaan liittyvän lisäpäiväoikeuden saa 59 vuotta täyttänyt, jolla on viiden vuoden työhistoria viimeisten 15 vuoden ajalta.

Nämä lisäpäivät jatkuvat 62-vuotiaaksi, jolloin voi valita ottaa-

ko vanhuuseläkkeen tai jatkaako päivärahalla vaikka 65-vuotiaaksi asti.

Jos siirtyy päivärahalta vanhuuseläkkeelle, ei käytetä varhennusvähennystä.

Työkyvyttömyyseläke

Yksilöllinen varhaiseläke poistuu vuonna 2004. Vuonna 1943 tai aikaisemmin syntyneet säilyttävät oikeuden tähän eläkkeeseen. Yksilöllinen varhaiseläke korvataan uudella työkyvyttömyyseläkemäärityksellä.

Työkyvyttömyyseläkkeen laskenta muuttuu niin, että siinä on aina mukana tulevan ajan osuus eli aika sairastumisesta 63 vuoden vanhuuseläkeikään asti.

Nuorten työkyvyttömyyksiä tulleiden eläkettä korotetaan viiden eläkevuoden jälkeen.

Ensi vuoden alusta työntekijällä on oikeus ammatilliseen kuntoutukseen, jos todetaan, että hänellä on työkyvyttömyyden uhka viiden vuoden sisällä. Kuntoutuspäätökseen tulee myös valitusoikeus.

Osa-aikaeläke

Vuonna 1946 ja sitä vanhemmat säilyttävät 56-vuoden iän osa-aikaeläkkeeseen ja saavat vanhat ehdot.

► Eläkkeisiin uudistuksia...

Vuonna 1947 ja sen jälkeen syntyneillä osa-aikaeläkkeen ikä on 58 vuotta. Osa-aikaeläkkeen karttuma eli ansion aleneman karttuma on 0,75 prosenttia. Osa-aikatyön palkasta karttuu eläkettä kuten muustakin työstä.

Indeksi

Vuonna 2005 eläkkeitä tarkistetaan indeksillä, jossa ansiokerhoitus

vaikuttaa 20 ja hintojen kehitys 80 prosenttia. Ikä ei enää vaikuta siihen, millä indeksillä eläkkeitä tarkistetaan.

Eläkkeiden perusteena olevat palkat tarkistetaan uudella palkkakertoimella, joka korvaa TEL-indeksin. Siinä painotetaan palkkojen osuutta 80- ja hintojen osuutta 20 prosenttia.

Vuonna 2009 otetaan käyttöön myös uusi ns. elinaikakerroin, jolla varaudutaan väestöemme elinajan kasvun pitenemiseen.

Tavoite

Tässä vaiheessa uudistus koskee yksityisen puolen eläkelakeja eli:
– Työntekijäin eläkelakia TEL,
– Lyhytaikaisissa työsuhteissa työskentelevien eläkelakia LEL
– Taiteilijoiden ja eräiden erityisryhmiin kuuluvien työntekijäin eläkelakia Tael.

Tarkoituksena on yhdistää kyseiset eläkelait yhdeksi eläkelajiksi ja yksinkertaistaa eläkelakiviidakkoa.

Uudistus ei koske eikä muuta jo eläkkeellä olevien eläkkeitä.

Vaikutukset näkyvät tulevien vuosikymmenien kuluttua, ja uudistus tuo suurimmalle osalle palkansaajia paremman eläkkeen kuin nykyjärjestelmä, koska työssä jatkamisesta palkitaan.

Kunnallisen eläkejärjestelmän muutokset ovat samansuuntaisia kuin yksityisellä sektorilla ja valtion eläkelakien muutoksista neuvotellaan kesään mennessä. □

VUOSILOMA

Teksti: Jarkko Kotamäki

■ Kesälomakausi on alkanut. On siis aika kerrata muutamia vuosiloman pitämiseen liittyviä säännöksiä. Liiton lakimiehille tulleissa kysymyksissä toistuvat lomapäivien laskemista ja loman ajankohdan määrittämistä koskevat kysymykset.

Lomapäivien laskeminen

Lomapäiviksi lasketaan kaikki arkipäivät, ei siis ainoastaan työpäiviä. Arkipäiviä ovat kaikki kalenteripäivät lukuun ottamatta sunnuntaita, kirkollisia juhlapäiviä sekä vuosilomalaisissa erikseen mainittuja päiviä, joita ovat itsenäisyyspäivä, jouluaatto, juhannusaatto, pääsiäislauantai sekä vapunpäivä.

Lauantait ovat yleensä arkipäiviä ja ne lasketaan lomapäiviksi. Viikon lomaan kuluu siis normaalisti kuusi lomapäivää. Mikäli lomaviikkoon sisältyy edellä mainittuja pyhäpäiviä, kuluu lomapäiviä luonnollisesti vähemmän, esimerkiksi juhannusviikolla lomapäiviä kuluu vain neljä.

Vuosilomalaisissa ei ole määräystä siitä, että lomaan tulisi sisältyä jokin minimimäärä lauantapäiviä.

Lomapäivien laskemissääntöä sovelletaan kaikkiin työntekijöihin riippumatta heidän työajastaan. Esimerkiksi työsopimuksensa mukaan kolme päivää viikossa

työskentelevän työntekijän viikon lomaan kuluu samat kuusi päivää kuin kokoaikaisesti työskentelevällä. Toisaalta osa-aikaisesta työstä myös kertyy yhtä monta lomapäivää kuin täysiaikaisesta työstä.

Loman ajankohdan määrittäminen

Vuosilomalain mukaan loman ajankohdasta päättää työnantaja lomakauden puitteissa. Työnantajan tulee antaa työntekijälle tilaisuus esittää toivomuksensa lomajajasta niin hyvissä ajoin, että tämä voidaan ottaa huomioon loman ajankohtaa määrittäessä. Useimmiten kuuleminen hoidetaan siten, että työntekijät saavat merkitä toiveensa alustaviin lomalistoihin.

Työnantajalla ei ole velvollisuutta noudattaa työntekijän toivomuksia loman pitämisestä. Jotta tarpeelliset työt hoidettaisiin lomakaudellakin, ei kaikkia lomioita voi aina sijoittaa työntekijöiden toivomalla tavalla. Usein työnantaja myös edellyttää, että lomaan sisältyy tietty määrä lauantapäi-

viä. Vaikka laissa ei ole tätä koskevaa määräystä, voi työnantaja omassa lomakäytännössään edellyttää tällaista sääntöä noudatettavan, jos hän on ilmoittanut säännöstä etukäteen.

Lomakausi

Työnantajan on loman ajankohdasta määrätessään noudatettava vuosilomalain määräyksiä lomakaudesta. Lain mukaan loma on annettava lomakauden aikana eli 2. toukokuuta ja 30. syyskuuta välisenä aikana. Loman 24 päivää ylittävä osa on annettava talvilomana lomakauden jälkeen ennen seuraavan vuoden lomakauden alkua, eli 1.10. ja 30.4. välisenä aikana.

Lomakaudesta voidaan poiketa työntekijän suostumuksella, eli tämä edellyttää asiasta sopimista. Kesäloma voidaan sopia annettavaksi muulloinkin saman kalenterivuoden aikana tai siirtää annettavaksi seuraavana vuonna ennen lomakauden alkua. Talviloma voidaan sopia annettavaksi pää-

säännön mukaisen ajan lisäksi muulloinkin sinä kalenterivuonna jolloin lomaan oikeuttava lomanmääräytymisvuosi päättyy. Käytännössä tämä tarkoittaa, että loma voidaan sopia pidettäväksi 1.1. alkaen aina seuraavan kalenterivuoden huhtikuun loppuun mennessä.

Lomasta ilmoittaminen ja loman jaksottaminen

Työnantajan on ilmoitettava loman alkamisesta mikäli mahdollista kuukausi ja kuitenkin viimeistään kaksi viikkoa ennen loman alkamista. Lomaa ei ilman työntekijän suostumusta saa määrätä alkamaan työntekijän vapaa-päivänä, mikäli tämä johtaisi lomapäivien määrän vähenemiseen.

Lähtökohtaisesti lomat on annettava työntekijälle yhtäjaksoisina. Työnantaja voi jakaa loman 12 päivää ylittävältä osin, mikäli tämä on välttämätöntä työn käynnissä pitämiseksi. Loman jakaminen on mahdollista myös työntekijän suostumuksella. □